

ІНВЕСТИЦІЙНІ ІНСТИТУТИ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

ГРИЦЕНКО В., аспірант Донецького національного університету
економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського

Міжнародний ринок фінансових послуг є одним із найбільш розвинених секторів світової економіки. Головною його ознакою на сучасному етапі виступає транснаціональний характер. Завдяки розвитку і впровадженню технічних інновацій (наприклад, поява глобальної інформаційної мережі Інтернет, ІТ-технологій) зростає кількість угод, з'явилися нові види фінансових послуг. Усе це відображає загальну тенденцію глобалізації світового економічного простору.

© Гриценко В., 2011

ВІСНИК КНТЕУ 1/2011

57

Аналізу різних аспектів діяльності інвестиційних інститутів як головних суб'єктів міжнародного ринку фінансових послуг присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних економістів, зокрема: Т. Косової [1; 2], В. Ходаківської [3], Ф. Фабоцці [4] та ін.

Метою дослідження є визначення ролі та місця інвестиційних інститутів на міжнародному ринку фінансових послуг в сучасних економічних умовах.

За характером послуг, які надають сучасні інвестиційні інститути, прийнято виокремлювати три найважливіші елементи фінансово-кредитних систем:

- центральні (емісійні) банківські інститути;
- комерційні (універсальні, неемісійні) та спеціалізовані (інвестиційні, ощадні, інноваційні, промислові та ін.) банківські інститути;
- спеціалізовані кредитно-фінансові інститути (страхові компанії, недержавні пенсійні фонди (НПФ), фінансові компанії та ін.), які входять до складу парабанківської системи.

Головним інститутом, який регулює взаємодію інвестиційних інститутів з різними секторами економіки, є держава. Державні інститути визначають форми взаємодії та інструменти регулювання фінансових взаємовідносин між основними секторами економіки будь-якої країни світу (рис. 1).

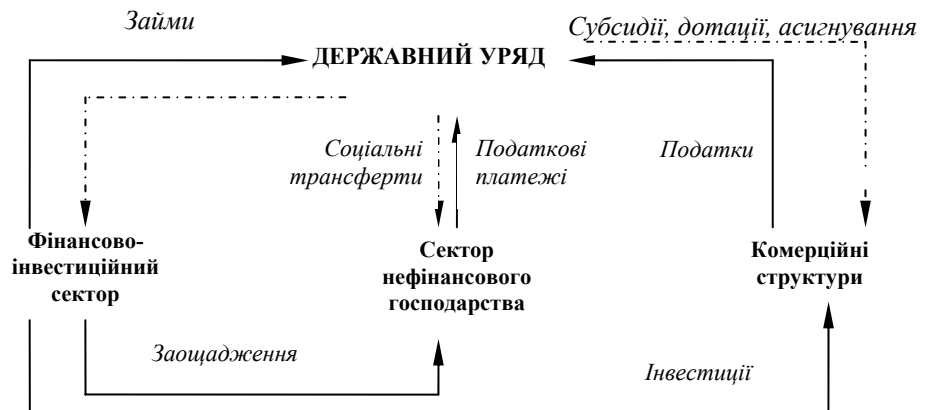

Рис. 1. Модель взаємодії основних секторів економіки під контролем державних інститутів

За даними МВФ, загальний обсяг ринку капіталів у 2007 р. складав 241.089 млрд доларів США, тобто в 4.4 раза більше за світовий ВВП. Капіталізація фондового ринку дорівнювала 65.106 млрд доларів США, обсяг ринку боргових цінних паперів становив 80.215 млрд доларів США (табл. 1).

Таблиця 1

Світові показники розвитку економіки і ринку капіталів у 2007 р., млрд доларів США*

Країни	ВВП	Капіталізація фондового ринку	Ринок боргових цінних паперів	Банківські активи	Ринок капіталів**	Ринок капіталів (у % до ВВП)
У світі загалом	54.841	65.106	80.215	95.769	241.089	439.6
Країни ЄС загалом	15.741	14.731	28.211	48.462	91.404	580.7
Країни Євро зони	12.221	10.040	23.004	35.097	68.142	557.6
Північна Америка	15.244	22.109	31.911	13.852	67.872	445.2
Канада	1.436	2.187	1.586	2.658	6.431	447.8
США	13.808	19.922	30.324	11.194	61.441	445.0
Японія	4.384	4.664	9.214	10.087	23.964	546.6
Деякі країни ЄС:						
Австрія	0.371	0.236	0.656	0.616	1.508	406.2
Бельгія	0.460	0.404	1.054	2.324	3.783	824.1
Данія	0.311	0.291	0.707	1.082	2.081	670.1
Фінляндія	0.246	0.359	0.252	0.303	0.914	371.3
Франція	2.594	2.737	4.371	10.230	17.338	668.5
Німеччина	3.321	2.105	5.603	6.600	14.308	430.8
Греція	0.313	0.265	0.588	0.513	1.366	436.7
Ірландія	0.261	0.144	0.578	1.631	2.352	900.4
Італія	2.118	1.073	4.203	4.336	9.612	453.9
Люксембург	0.050	1.626	0.095	1.348	1.608	3234.4
Нідерланди	0.777	0.575	2.014	3.869	6.458	830.8
Португалія	0.224	0.147	0.444	0.280	0.872	389.5
Іспанія	1.440	1.800	3.144	2.979	7.923	550.2
Швеція	0.454	0.577	0.662	0.694	1.933	425.9
Велика Британія	2.803	3.852	3.842	11.655	19.348	690.2
Країни, що розвиваються	17.271	20.950	7.797	18.258	47.005	272.2
Серед них:						
Азія	7.680	13.783	54.473	11.620	29.876	389.0
Латинська Америка	3.641	2.292	2.085	2.261	6.638	182.3
Близький Схід	1.558	1.276	0.124	1.336	2.735	175.6
Африка	1.102	1.182	0.168	0.865	2.214	201.0
Європа	3.290	2.418	0.947	2.177	5.542	168.5

Примітки: * Складено за даними: World Economic and Financial Survey. Global Financial Stability Report: Responding to the Financial Crisis and Measuring Systemic Risk. — Washington DC: International Monetary Fund. — 2009. — April. — P. 177.

** Розраховується як сума капіталізації фондового ринку, ринку боргових цінних паперів та банківських активів.

У деяких країнах світу обсяг ринку капіталів більше їхнього ВВП у декілька разів. Наприклад, у Люксембурзі ринок капіталів у 2007 р. перевищував ВВП країни в 32.3 раза, Ірландії – в 9 разів, Великій Британії – в 6.9 раза, Франції – в 6.7 раза. Частка країн Північної Америки (США і Канади) у світовому обсязі ринку капіталів становила 28.15 %, країн ЄС – 37.91 %, країн, що розвиваються – 19.50 %.

Важливе місце у структурі фінансово-кредитних систем провідних країн світу належить банківській системі, вона має багатоступеневу складну структуру, характеризується поглибленням глобалізації та інтернаціоналізації, зростанням обсягів активів транснаціональних компаній на сучасному етапі. Світові банківські активи в 2007 р. сягнули 95.769 млрд доларів США, що майже в 2 рази більше за обсяг світового ВВП. Найчастіше до складу банківських систем входять центральні (емісійні), комерційні, інвестиційні, облікові, іпотечні, інноваційні та інші види банківських інститутів. Така розгалуженість і спеціалізація на ринках банківських послуг загострює конкурентну боротьбу між банківськими інститутами за найвигідніші умови залучення інвестицій, за високі прибутки, за вигідну клієнтуру тощо.

Банківські системи упродовж тривалого часу модифікувалися та змінювалися. Це дозволило вченим розподілити їх на три великі групи залежно від ступеня спеціалізації та універсалізації банківських інститутів [5, с. 38–39; 4, с. 9–10]: універсальні, сегментовані та змішані.

Ознакою моделі універсальної банківської системи є обмежена кількість небанківських інститутів. Фінансово-кредитна система переважно складається з банків, які мають мінімальні обмеження на здійснення окремих видів операцій на фінансових ринках та обслуговування клієнтів. Такі банківські системи мають Франція, Італія, Австрія, Іспанія, Індія, країни Центральної та Східної Європи.

Модель сегментованої банківської системи передбачає чітке законодавче розмежування сфер фінансової та інвестиційної діяльності інститутів, велику кількість і розвиненість небанківських інститутів (США, Японія, Канада, Велика Британія, Австралія, Туреччина, Мексика та ін.).

Змішана модель банківської системи вдало поєднує в собі риси сегментованої та універсальної банківських систем (Швеція, Швейцарія, Нова Зеландія, Ірландія, Данія, Корея та ін.).

Сучасні інвестиційні інститути країн ОЕСР займають провідне місце у структурі їх фінансово-кредитних систем і в ринковій економіці в цілому. Наприклад, фінансово-кредитна система Німеччини була сформована ще наприкінці XVIII ст. Нині вона представлена великою кількістю банківських інститутів, які надають широкий спектр фінансових послуг. Основна частка ринку банківських послуг належить ощадним банківським інститутам "*Sparkassen*" (близько 50 %), кооперативним банкам (30 %) та приватним комерційним банкам (4.5 %).

Небанківські інвестиційні інститути Німеччини представлені фінансовими і страховими компаніями, інвестиційними фондами, НПФ, кредитними спілками тощо. Особливістю розвитку небанківських інвестиційних інститутів Німеччини є те, що їм дозволено надавати послуги банківського характеру. Відношення фінансових активів небанківських інвестиційних інститутів Німеччини до ВВП з 1995 р. зросло більше ніж удвічі й у 2007 р. становило 117.3 % від ВВП. Однак Німеччина істотно поступається за цим показником Ірландії (555.3 %), США (211.2 %), Ісландії (198.1 %), Нідерландам (196.9 %), Франції (171.4 %) та Канаді (146.4 %), проте випереджає Грецію (15.3 %), Чеську Республіку (22.4 %), Іспанію (60.5 %), Норвегію (61.9 %) [6, с. 4].

Фінансова система Великої Британії, подібно до американської, одна з найбільш розвинених у світі. Для неї характерні високий рівень "поділу праці" між різними фінансовими інститутами, широка розгалуженість і велика кількість різних типів цих інститутів. Банківська статистика Великої Британії поділяє всі фінансові інститути на дві групи: власне банківський сектор і небанківські фінансові інститути [7, с. 99].

Активи банківських інститутів Великої Британії з 2001 по 2006 р. зросли майже в 2 рази, чисті активи приватних пенсійних фондів та сукупні активи страхових компаній у 2006 р. порівняно з 2001 р. зросли в 1.4 раза, а будівельних товариств у 1.7 раза (табл. 2).

Таблиця 2

Активи банківських і небанківських інвестиційних інститутів Великої Британії, млрд фунтів стерлінгів*

Інститути	2001	2006	Темпи зростання, %
Банківські інститути	1.595	2.944	184,6
Приватні пенсійні фонди**	0.712	1.011	142,0
Страхові компанії	1.065	1.445	135,7
Будівельні товариства	0.168	0.287	170,9
<i>Усього</i>	<i>3,540</i>	<i>5,687</i>	<i>160,6</i>

Примітки: * Складено за даними [8, с. 401–402, 415–417].

** Дані по чистих активах приватних пенсійних фондів.

Фінансово-кредитна система Данії у 80-х роках ХХ ст. почала стрімко розвиватися у напрямі лібералізації, інтернаціоналізації та загострення конкуренції. Сучасний ринок банківських послуг Данії пропонує своїм клієнтам широкий спектр фінансових послуг, зокрема пенсійних, схеми яких дуже схожі з тими, які пропонують страхові компанії "life". Це обумовило формування в Данії потужних холдингових і фінансових компаній. Як результат, на ринку фінансових послуг Данії функціонує значна кількість групових об'єднань ("фінан-

сових супермаркетів"). Банківські інститути Данії активно надають послуги з кредитування, торгівлі цінними паперами, розрахунково-касового обслуговування клієнтів тощо. На кінець 2006 р. було зареєстровано 152 банківських інститути, активи яких склали 3.47 млрд датських крон (порівняно з 2005 р. вони зросли на 16 %) (табл. 3).

Таблиця 3

Активи банківських і небанківських інститутів Данії, млрд датських крон *

Інститути	2005	2006	Темпи зростання, %
Банківські інститути	2.994	3.474	116.0
Заставні банки	2.088	2.319	111.1
Пенсійні фонди:			
професійні	0.381	0.402	105.5
корпоративні	0.042	0.043	102.4
Страхові компанії:			
Life	0.953	1.010	106.0
Non-life	0.143	0.151	106.0
Факторингові компанії	0.028	0.031	110.7
Лізингові компанії	0.020	0.022	110.0
<i>Усього</i>	<i>6.649</i>	<i>7.452</i>	<i>112.1</i>

Примітка. * Складено за даними [9; 10]

Небанківські інститути Данії демонстрували позитивну динаміку так само, як і інвестиційні асоціації, які інвестують кошти в інтересах членів асоціації. Членами інвестиційних асоціацій найчастіше виступають дрібні учасники, але інколи і страхові компанії "life", пенсійні фонди та "фінансові супермаркети". Діяльність інвестиційних асоціацій спрямована на мінімізацію ризиків своїх клієнтів за рахунок політики диверсифікації. Баланс активів за 2002 р. зріс до 290 млрд датських крон, а на кінець 2006 р. до 881 млрд датських крон. У 2006 р. було зареєстровано 115 інвестиційних асоціацій.

Важливим показником для фінансового ринку є *інституціоналізація*, вона віддзеркалює ступінь розвитку інституціональних інвесторів (страхових компаній, пенсійних фондів, інвестиційних фондів і компаній та ін.) на фінансовому ринку. Проявляється через збільшення питомої ваги акцій і зростання частки угод інституціональних інвесторів по відношенню до приватних угод [4, с. 52–53]. Чим вище цей показник, тим більший вплив інституціональних інвесторів на фінансовий ринок. У 2005 р. показник ступеня інституціоналізації в країнах ОЕСР коливався від 483.4 % (Ірландія) до 6.1% (Туреччина)¹. Інколи в деяких країнах спостерігалось його зниження. Наприклад, в Італії з 90.6 % у 2001 р. до 84.8 % у 2002 р., з 98.1 % у 2006 р. до 86.7 % у 2007 р., або в Норвегії – з 51.8 % у 1999 р. до 42.3 % у 2002 р. [6, с. 4].

¹ Показник інституціоналізації фінансового ринку розраховувався експертами ОЕСР як процентне відношення фінансових активів інституціональних інвесторів до ВВП країни.

Проаналізувавши статистичні дані, можна констатувати, що за 1995–2005 рр. інституціональні інвестори країн ОЕСР продемонстрували позитивну динаміку в зростанні обсягів фінансових активів. За даними ОЕСР, їх активи щорічно в середньому зростали на 6.6 %. Але якщо порівняти темпи зростання активів інституціональних інвесторів деяких країн ОЕСР за цей період, то тут спостерігаються нерівномірні тенденції: Польща – зростання в 23.5 раза, Угорщина – в 14 разів, Туреччина – в 10 разів, Мексика – майже у 8.3 раза.

Лідерами за обсягами фінансових активів інституціональних інвесторів є: США – 20.908 млрд доларів у 2005 р. (зростання на 13.6% порівняно з 2000 р.), Японія – 7.229 млрд доларів США (зростання на 46.0 %), Велика Британія – 3.397 млрд доларів США (зростання на 11.3%), Франція – 2.310 млрд доларів США (зростання на 33.1%) та Німеччина – 2.271 млрд доларів США (зростання на 20.3%). Загалом фінансові активи інституціональних інвесторів країн ОЕСР у 2005 р. дорівнювали 40.3 трлн доларів США та склали 162.6 % по відношенню до світового ВВП [6, с. 4–5; 17].

Обсяги інвестицій інституціональних інвесторів країн ОЕСР теж постійно зростають. У Нідерландах за 2005 р. їх приріст дорівнював 15 % (1.07 млрд євро), а в 2006 р. — 7 % (1.15 млрд євро) (рис. 2). Приріст, головним чином, відбувся внаслідок зростання цін на ринках акцій у 2004–2005 рр.

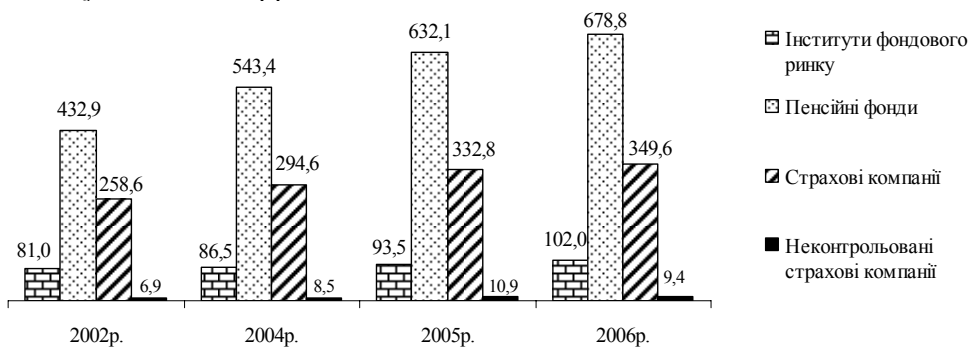

Рис. 2. Обсяги інвестицій інституціональних інвесторів Нідерландів, млрд євро [11, с. 57]

Найбільша частка інвестицій інституціональних інвесторів Нідерландів у 2006 р. припадала на пенсійні фонди (60.0 %). Друге місце належить страховим компаніям (30.4 %), третє – інститутам фондового ринку (0.7 %). Слід зазначити, що зростання обсягів інвестування інституціональних інвесторів у 2003 р. було більше за зростання ВВП країни. Загальна сума інвестицій становила 168 % від ВВП, а в 2006 р. вже 215 %. У 2005 р. іноземні інвестиції інституціональних інвесторів Нідерландів склали 2.3 від їх загального інвестиційного портфелю. Для порівняння: десять років тому вони становили лише 1.5 портфелю зовнішніх інвестицій Нідерландів, а п'ять років тому – 1.2 [12, с. 51; 18, с. 55].

За даними Європейського центрального банку [13], у країнах Європейської зони у лютому 2009 р. було зареєстровано 8331 інвестиційних інститутів, з яких 6556 – це інвестиційні інститути грошового ринку (банківські інститути, враховуючи 17 центральних банків, страхові компанії, пенсійні фонди та інститути фондового ринку), 1755 – інвестиційні фонди грошового ринку та три види інших інститутів. Для порівняння: у січні 1999 р. нараховувалося 9958 інвестиційних інститутів, тобто на 19.5 % більше порівняно з лютим 2009 р. (рис. 3). Найбільшу кількість інвестиційних інститутів грошового ринку було зосереджено в Німеччині – 1984 та в Італії – 812. Лідерами за кількістю інвестиційних фондів грошового ринку були Франція (616) та Люксембург (495).

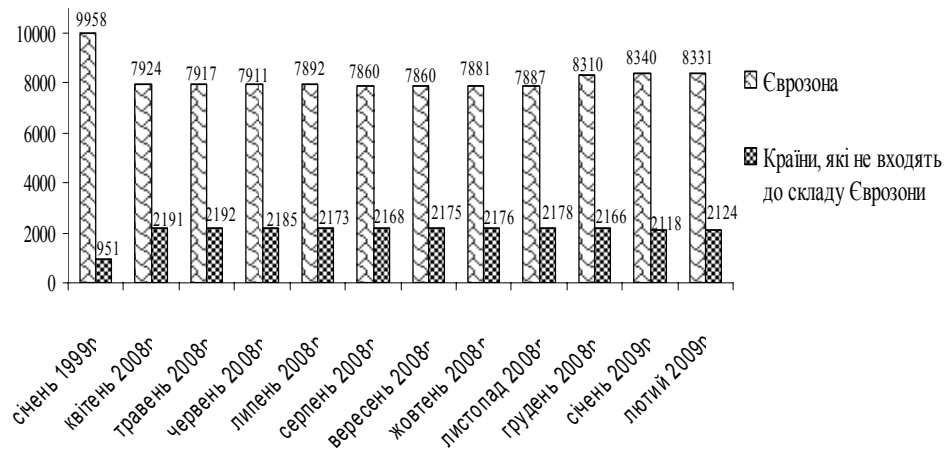

Рис. 3. Динаміка кількості інвестиційних інститутів у Європейській зоні [13]

Фінансова звітність, представлена Європейським центральним банком [13], демонструє, що кредитний портфель інвестиційних інститутів грошового ринку Європейської зони в межах країн у четвертому кварталі 2008 р. складав 4.436 млрд євро, портфель цінних паперів, до складу якого не входять акції – 1.246 млрд євро, а портфель депозитів – 5.082 млрд євро. Найбільший кредитний портфель і портфель цінних паперів (крім акцій) мали Франція та Німеччина – 1.448 і 1.404 млрд євро та 364 і 560 млрд євро відповідно. Лідерами за обсягами депозитного портфелю були Італія та Ірландія (1.609 і 1.583 млрд євро відповідно). Портфель акцій інвестиційних фондів грошового ринку в четвертому кварталі 2008 р. становив 95 млрд євро. Що стосується інвестиційних інститутів грошового ринку, які функціонують за межами ЄС, то їх кредитний портфель дорівнював 940 млрд євро, портфель цінних паперів (крім акцій) – 313 млрд євро, депозитний портфель – 1.372 млрд євро.

Щоденно на світових фондових ринках емітуються мільйони облігацій, конструюються синтетичні інвестиційні портфелі, здійснюється випуск ф'ючерсів та ін. Портфель інвестиційних активів

банківських і небанківських інститутів, за даними Європейського центрального банку, складається зі звичайних акцій і боргових інструментів (облігацій та інструментів грошового ринку: векселів, депозитних сертифікатів банків та ін.) (табл. 4).

Таблиця 4

Обсяг і склад портфелю інвестиційних активів у розрізі окремих країн у 2007 р., млрд євро *

Країна	Звичайні акції	Боргові інструменти	
		облігації	інструменти грошового ринку
Данія	11.4	52.7	4.0
Швеція	45.9	78.2	15.1
Велика Британія	335.3	505.4	154.5
Канада	20.2	58.6	3.6
Китай	39.5	2.2	0.3
Японія	141.6	63.5	36.7
Швейцарія	115.7	12.9	3.8
США	634.9	710.7	143.8
Інші країни	330.9	272.5	30.4

Примітка. * Складено за даними [13].

Випуск боргових цінних паперів резидентами у країнах Євросоюзу у квітні 2009 р. становив 1.24 млрд євро, що на 50 % більше аналогічного періоду 2005 р., а випуск акцій за цей період зменшився майже в 3 рази і склав 3.7 млрд євро. Такі тенденції пояснюються негативним впливом світової фінансової кризи на фондові ринки, а також тим, що процедура емісії акцій є більш складною порівняно з випуском облігацій.

Ще одним важливим сегментом світового фондового ринку виступає ринок деривативів, який складається з ринків опціонів, свопів, ф'ючерсів, форвардів та ін. Більшість інвестиційних інститутів (особливо інвестиційні фонди та банківські інститути) у різних країнах світу відчували, що у 2008 р. ліквідність ринку деривативів погіршилась порівняно з 2007 р. Це можна пояснити тим, що деривативи є високоризикованими фінансовими інструментами, коли ризик однієї сторони приймає на себе інша сторона угоди. Світова фінансова криза негативно вплинула на ринок деривативів, підвищивши ризики інвестиційних інститутів (табл. 5). Водночас зменшення довіри інвесторів до фінансових ринків призвело до істотного відтоку капіталу з ринків країн, що розвиваються, зокрема і з України.

Згідно з п. 2 Ст. 1 директиви Ради Європейських Товариств "Про координацію законів, правил і адміністративних положень, які регулюють підприємства колективних інвестицій в оборотні цінні папери" (Директива Ради ЄС про інвестиційні фонди) від 20 грудня 1985 р. № 85/611/ЄС [15], інвестиційні фонди визначаються як "підприємства колективних інвестицій в оборотні цінні папери" (UCITS). Під ними розуміються підприємства, виключним предметом діяльності яких є колективні інвестиції в оборотні цінні папери та/або інші ліквідні

активи, які залучають капітал від публіки при використанні принципу диверсифікації ризиків, паї, акції яких підлягають викупу чи погашенню за першою вимогою їх власників прямо чи непрямо за рахунок активів цих підприємств.

Таблиця 5

Вартість фондових індексів національних ринків у 2008 р. [14, с. 1]

Індекси	На 1 січня 2008 р.	На 1 липня 2008 р.	На 30 вересня 2008 р.	Доходність за III квартал 2008 р., %	Доходність з початку року, %
ПФТС (Україна)	1174.02	732.27	369.47	-49.54	-68.53
РТС (Росія)	3158.76	3353.25	1848.66	-44.87	-41.48
HANG SENG (Китай)	27812.65	22102.01	17880.68	-19.10	-35.71
WSE WIG (Польща)	55648.53	40489.39	37367.32	-7.71	-32.85
DAX (Німеччина)	8038.6	6315.94	5831.02	-7.68	-27.46
S&P 500 (США)	1468.36	1284.91	1166.36	-9.23	-20.57
FTSE 100 (Англія)	6456.9	5479.9	4902.45	-10.54	-24.07
NIKKEI 225 (Японія)	15307.78	13463.2	11259.86	-16.37	-26.44

Інвестиційні фонди країн Європейської зони класифікуються за двома ознаками. *По-перше*, за інвестиційною політикою: пайові інвестиційні фонди, які інвестують кошти здебільшого в акції; пайові фонди, які інвестують кошти у боргові зобов'язання з фіксованим строком погашення; інвестиційні фонди, які вкладають кошти у нерухомість; змішані фонди та інші фонди. *По-друге*, за типами інвесторів: громадські фонди та спеціальні фонди інвесторів.

Загальні активи інвестиційних фондів країн Європейської зони у грудні 2008 р. порівняно з березнем ц.р. зменшилися на 918 млрд євро (рис. 4). Це падіння, головним чином, було спричинено зниженням активності на світових фондових ринках внаслідок впливу фінансової кризи, розпал якої припадав на кінець другої половини 2008 р. Наприклад, значення індексу *Dow Jones Industrial Average* ще в червні 2008 р. було 12063.63 пункти, а в листопаді 2008 р. вже знизилося до 8620.16. У березні 2009 р. було зареєстровано падіння індексу до 7235.47 пунктів. Поступове підвищення індексів на світових фондових ринках почалося лише з квітня 2009 р. У квітні 2009 р. індекс *Dow Jones Industrial Average* зріс на 760.8 пунктів порівняно з березнем ц. р. У травні 2009 р. фрахтовий індекс *Baltic Dry* збільшився на 77 %.

Попит на страхові послуги щорічно зростає, оскільки жодна компанія чи підприємство у розвинених країнах світу не уявляє свого майбутнього існування без страхування. Відповідно обсяги виплат

страхових премій на світовому страховому ринку теж мають тенденцію до прогресуючого зростання. Сумарний обсяг страхових премій у світі в 2007 р. становив понад 4 трлн доларів США.

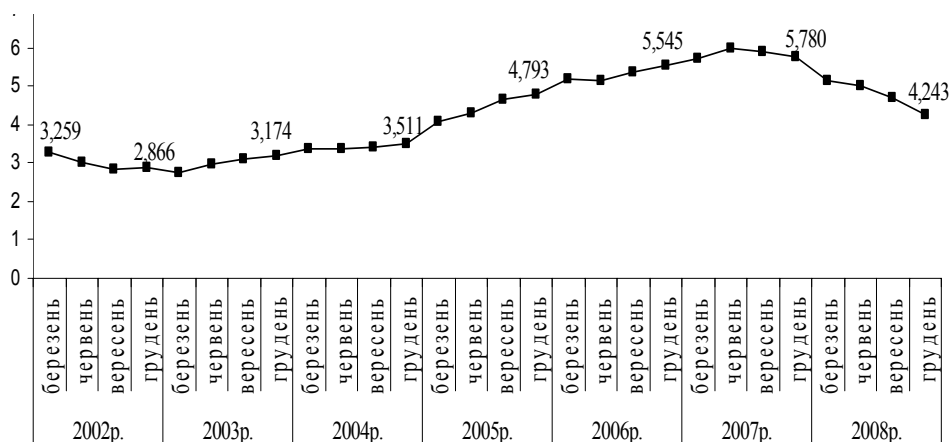

Рис. 4. Динаміка обсягів активів інвестиційних фондів країн Європейської зони, млрд євро [13]

Світовий обсяг страхових премій на континентальному рівні розподілився таким чином: Європа – 1.680, Америка – 1.418, Азія – 841, Океанія – 689 і Африка – 53 млрд доларів США. Темп зростання обсягів виплати страхових премій у 2007 р. становив 10.5 %, у 2006 р. цей показник дорівнював 7.3 %, а в 2005 р. – 4.9 %. Такий високий темп зростання обсягів страхових премій у 2007 р. у світі забезпечувався здебільшого за рахунок збільшення обсягів премій зі страхування життя, обсяги зростання яких становили 12.6 %, тоді як по загальному страхуванню лише 7.7 % (рис. 5).

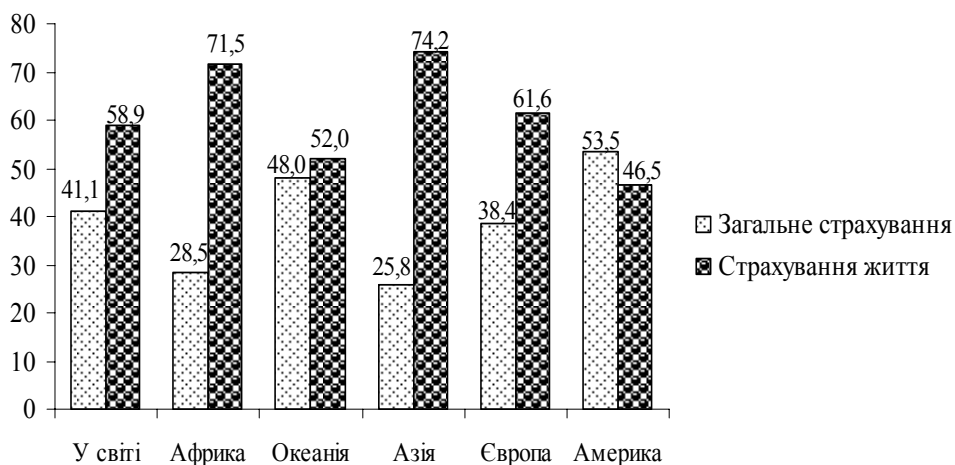

Рис. 5. Частка галузей страхування в континентальному розрізі у 2007 р., % [16]

У 2007 р. обсяги страхових премій у сфері страхування "life" розподілились таким чином: США – 24 %, Велика Британія – 15 %, Японія – 14 %, Франція – 8 %, Німеччина та Італія – по 4 %, Південна Корея – 3 %, Китай, Тайвань і Канада – по 2 % та інші країни – 22 %. За загальним страхуванням: США – 39 %, Німеччина і Велика Британія – по 7 %, Японія – 6 %, Франція – 5 %, Нідерланди – 4 %, Канада, Італія та Іспанія – по 3 %, Південна Корея – 2 % та інші країни – 21 %. Тобто за обома галузями страхування безперечним лідером у світі за обсягами страхових премій є США, страховий ринок яких майже в чотири рази більше ринку Великої Британії та в два рази більше страхового ринку Японії.

За даними Всесвітньої Ради кредитних спілок (*World Council of Credit Unions – WOCCU*), у 2007 р. було зареєстровано 49134 кредитні спілки у 96 країнах світу, членами яких були понад 177 млн осіб, що на 2.9 % більше за показники минулого року. Кількість кредитних спілок за 2007 р. зросла на 5.9 % [17, с. 1; 25, с. 1]. Світові активи кредитних спілок у 2007 р. збільшилися на 8.2 % порівняно з 2006 р. і становили 1.182 млрд доларів США (табл. 6).

Таблиця 6

Показники діяльності кредитних спілок у світі*

Країни	2007		2006		Темп зростання активів, %
	кількість кредитних спілок	активи, млрд доларів США	кількість кредитних спілок	активи, млрд доларів США	
Країни Європи	2671	28.05	2729	24.07	116.5
США і Канада	9328	982.96	9604	926.60	106.1
Країни Латинської Америки	2504	30.39	2330	22.78	133.4
Африканські країни	11849	3.42	8237	2.61	131.1
Азія	20199	96.85	21158	82.72	117.1
Країни Центральної Азії	387	0.08	96	0.03	316.0
Країни Карибського басейну	317	3.17	331	3.18	99.8
Країни Близького Сходу	1584	–	1680	–	–
Країни Південної Океанії	295	36.55	308	30.17	121.2
<i>Усього:</i>	<i>49134</i>	<i>1.182</i>	<i>46473</i>	<i>1.092</i>	<i>108.2</i>

Примітка. * Складено за даними [17, с. 2–4; 18, с. 2–4].

Нині кредитні спілки є небанківськими інвестиційними інститутами, які спроможні інвестувати у приватний сектор, сектор сільськогосподарства, допомагати надійно зберігати та примножувати кошти своїх клієнтів. Вони виступають потужним фінансовим меха-

нізмом залучення заощаджень фізичних осіб на фінансові та інвестиційні ринки, а обсяги цих заощаджень немалі – майже 988 млрд доларів США (2007 р.).

Найбільша кількість кредитних спілок у 2007 р. була зосереджена у Шрі-Ланці – 8325, США – 8269, Кенії – 3990 та Канаді – 1059. Активи кредитних спілок цих країн дорівнювали 985.8 млрд доларів США, тобто 83.4 % від загального обсягу. Також значні обсяги активів мали Індія – 40.5, Австралія – 35.8, Корея – 29.3 і Таїланд – 22.9 млрд доларів США (10.9 %).

Динамічними темпами розвивається міжнародний факторинговий бізнес. Поштовхом для становлення і розвитку якого була поява в 1960 р. першої факторингової асоціації – *International Factors Group*. У 1968 р. була організована ще одна потужна факторингова асоціація – *Factors Chain International*, яка об'єднувала 150 членів із 53 країн світу. У 1988 р. Міжнародним інститутом уніфікації приватного права було прийнято Конвенцію "Про міжнародний факторинг".

Сучасні факторингові компанії працюють у багатьох галузях, у тому числі й у сфері послуг. У 1998 р. обсяг викупленої факторинговими компаніями дебіторської заборгованості складав 450 млрд євро, а у 2002 р. – 749 млрд євро [19, с. 35]. Близько 71 % факторингового обороту припадає на країни Європи, по 13 % – на Америку й Азію, 2 % – на Австралію та 1 % – на Африку (табл. 7).

Таблиця 7

Огляд світового ринку факторингових послуг у 2005 р., млрд євро [20, с. 6]

Регіон	Внутрішній	Міжнародний	Загальний
Європа	656.61	58.88	715.49
Америка	127.82	7.82	135.63
Африка	6.05	187	6.24
Азія	116.32	19.49	135.81
Австралія	23.27	110	23.38
Усього	930.07	86.49	1016.55

Упродовж останніх десятиліть лізинг став однією з найефективніших сфер діяльності. Лізинговий бізнес неодноразово виступав одним із головних факторів стабілізації та зростання економіки у багатьох країнах світу. Наприклад, в Японії у 1961–1969 рр. були створені лізингові компанії, до складу яких увійшли банківські інститути, торговельні організації та підприємства, які одразу ж спрямували великі обсяги інвестицій в японську економіку. Лізингові інвестиції на той час істотно вплинули на економічні процеси в країні та відіграли значну роль у появі "японського економічного дива", коли Японія стала безперечним світовим лідером за темпами зростання ВВП.

За даними Європейської Асоціації лізингових компаній, яка досліджує світовий лізинговий ринок з 1972 р., найбільша частка лізингових угод у 2007 р. припадала на легковий та вантажний транспорт – 20 та 19 % відповідно, промислове обладнання – 38 % та комп'ютерну техніку – 9 % [21]. У 2008 р. світовий ринок лізингових послуг оцінювався в 316 млрд євро. Найбільше падіння в 2008 р. спостерігалось на ринку нерухомого майна – 20.9 %, обсяги ринку лізингу транспортних засобів знизились приблизно на 4.6 %. Обсяги угод з лізингу обладнання зменшилися неістотно (на 3.1 %).

Ринок лізингу деяких країн колишнього СРСР останнім часом демонструє позитивну динаміку. Російський рейтинг лізингу в 2007 р. збільшився в 2.6 раза та дорівнював 39 млрд доларів США, а сумарний портфель активів лізингових компаній досяг 47 млрд доларів США (рис. 6).

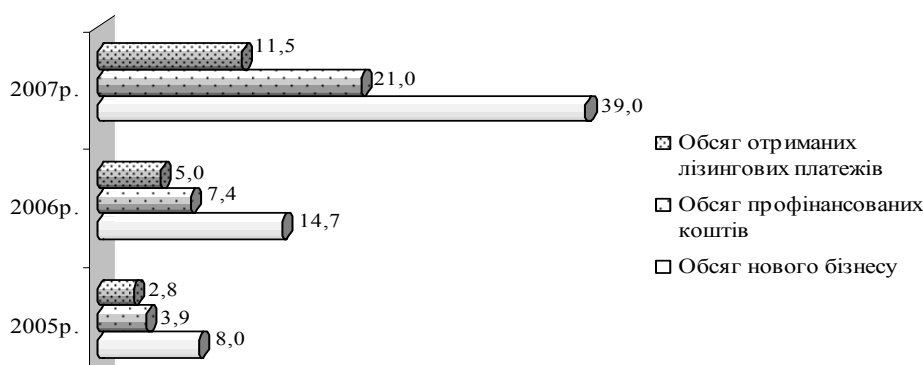

Рис. 6. Динаміка ринку лізингу в Росії [22, с. 36]

Високі темпи зростання лізингового ринку Росії зумовлені інвестиційним попитом економіки. Частка лізингу в ВВП Росії в 2007 р. збільшилася майже в 2 рази і становила 3.02 %. В обсязі коштів, інвестованих в основний капітал, частка лізингу складала 15.5 % (6418.7 млрд руб.). Найбільша частка в обсязі лізингового ринку в 2007 р. припадала на залізничну техніку (24.40 %) (темпи зростання якої сягнули 176 %) та вантажний автотранспорт (13.50 %).

Проведене дослідження дозволяє констатувати, що міжнародний ринок фінансових послуг динамічно розвивається, а банківські та небанківські інвестиційні інститути посідають провідне місце у його структурі. Використання досвіду країн із розвиненими ринками фінансових послуг з обов'язковим урахуванням реалій вітчизняного фінансового простору сприятиме входженню та приєднанню інвестиційних інститутів України до світових ринків фінансових послуг. Становлення та розвиток цього ринку в Україні необхідно підтримувати і заохочувати шляхом оптимізації його структури, зростання рівня капіталізації, доходності та оборотності, зменшення негативного впливу світової фінансової кризи, а також підвищення місця та ролі у соціально-економічному житті членів суспільства.

Дослідження принципів та механізмів функціонування банківських і небанківських інвестиційних інститутів на міжнародному ринку фінансових послуг доводить, що досягнення сталого соціально-економічного розвитку можливе лише за умов їх ефективної діяльності. Інвестиційні інститути економічно розвинених країн світу мають широкі можливості для цього завдяки механізмам мобілізації найпростіших інвестиційних ресурсів – заощаджень населення. Реалізація інвестиційними інститутами цих механізмів дозволяє перетворювати неефективні ринкові відносини у високоефективні, за допомогою яких забезпечується стабільний соціально-економічний розвиток ринкової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Косова Т. Д.* Становлення інституціональних інвесторів в Україні: проблеми теорії та практики [Текст] : монографія / Т. Д. Косова ; НАН України ; Ін-т економіки промисловості. — Донецьк, 2004. — 296 с.
2. *Косова Т. Д.* Фінансові інститути в системі управління інвестиційним процесом [Текст] : монографія / Т. Д. Косова ; ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського. — Донецьк, 2008. — 338 с.
3. *Ходаківська В. П.* Ринок фінансових послуг: теорія і практика [Текст] : навч. посіб. / В. П. Ходаківська, В. В. Беляєв. — К. : ЦУЛ, 2002. — 616 с.
4. *Фабоцци Ф.* Управление инвестициями / Ф. Фабоцци ; пер. с англ. — М. : ИНФРА-М, 2000. — XXVIII, 932 с. — (Серия "Университетский учебник").
5. *Kotaro T.* Finance and Growth Some theoretical considerations, and review of the empirical literature [Text] / Tsuru Kotaro // ECO/ WKP. — 2000. — № 1. — P. 1–53.
6. *Resent Trends in Institutional Investors Statistics* [Електронний ресурс] // Financial Market Trends. — OECD. — 2008. — P. 4–5. — Way of access : <http://www.oecd.org/dataoecd/53/49/42143444.pdf>.
7. *Ватаманюк З. Г.* Небанківські фінансові інститути у країнах Західної Європи [Текст] / З. Г. Ватаманюк, О. Л. Дорош // Фінанси України. — 2003. — № 12. — С. 98–106.
8. *Annual Abstract of Statistics: 2008 Edition* [Електронний ресурс]. — Office for National Statistics. — 2008. — № 144. — P. 401–417. — Way of access : http://www.statistics.gov.uk/downloads/theme_compendia/AA2008/AA2008.pdf.
9. *Statistical Yearbook 2008: 112th edition* [Електронний ресурс]. — Statistics Denmark, June 2008. — 631 pp.. — Way of access : <http://www.dst.dk/pukora/epub/upload/12429/sy2008.pdf>.
10. *Danmark Nationalbank* [Електронний ресурс]. — Way of access : <http://www.statbank.dk>.
11. *Statistical Yearbook of the Netherlands* [Електронний ресурс]. — 2008. — P. 57.. — Way of access : <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/163C8CBE-01F8-43DD-9B96-921425A4D1EE/0/2008a3pub.pdf>.
12. *Statistical Yearbook of the Netherlands* [Електронний ресурс]. — 2007. — P. 51. — Way of access : <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/3BF6E44E-CA75-46F4-AB16-405A3512CAD5/0/2007a3pub.pdf>.

13. *Офіційний сайт Європейського центрального банку* [Електронний ресурс]. — Way of access : <http://www.ecb.int/stats/money/securities/html/index.en.html>.
14. *Аналітичний огляд ринку спільного інвестування у 3 кварталі 2008 року* [Електронний ресурс]. — С. 1. — Режим доступу : http://www.uaib.com.ua/files/articles/974/73_4.pdf.
15. *Council directive of 20 December 1985 № 85/611/EEC on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to undertakings for collective investment in transferable securities (UCITS)* [Text] // Official Journal. — 1985.
16. *Султанов Д. Мировой страховой рынок в 2005–2007 годах* [Электронный ресурс] / Д. Султанов. — Режим доступа : <http://www.forinsurer.com/public/09/03/26/3721>.
17. *Statistical Report 2007: Credit Unions Worldwide* [Електронний ресурс]. — World Council of Credit Unions, 2007. — 4 p. — Way of access : http://www.woccu.org/functions/view_document.php?id=2007StatsReport_en.
18. *Statistical Report 2006: Credit Unions Worldwide*. — World Council of Credit Unions, 2006. — 4 p. [Електронний ресурс]. — Way of access : http://www.woccu.org/functions/view_document.php?id=2006StatsReport.
19. *Международная факторинговая индустрия динамично развивается* [Текст] // Финансовые рынки и ценные бумаги. — 2005. — № 7. — С. 35.
20. *Лаврушин О. Факторингові операції на фінансовому ринку* [Текст] / О. Лаврушин // Фінансовий ринок України. — 2008. — № 5 (55). — С. 6.
21. *Leasing Activity in Europe: Key Facts and Figures 2007* [Електронний ресурс]. — 3 p. — Way of access : http://www.leaseurope.org/uploads/documents/Leaseurope_FactsFigures.pdf.
22. *Романовский Р. Ю. Российский рынок лизинга в условиях кризиса ликвидности* [Текст] / Р. Ю. Романовский, П. А. Самиев // Аудитор. — 2008. — № 9. — С. 36.